

ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Узагальнено результати авторських обґрунтувань наукового базису для формування концептуальної моделі комплексного інституційного механізму амортизаційної політики. Подано системне представлення формування інституційного механізму амортизаційної політики. Структуровано складові комплексного інституційного механізму амортизаційної політики, завдання та методи їх вирішення.

Ключові слова: амортизація, методи нарахування амортизації, амортизаційні відрахування, амортизаційний фонд, основні засоби, просте і розширене відтворення, податок на прибуток.

I. V. LISOVSKIY

Khmelnytsky National University

INSTITUTIONAL MECHANISM OF REGULATION DEPRECIATION POLICIES

Abstract – This article summarizes the results of scientific studies copyrights basis for the formation of a conceptual model of integrated institutional mechanism depreciation policy. Posted systematic representation of the formation of the institutional mechanism depreciation policy. Structured components of a comprehensive institutional mechanism depreciation policy, objectives and methods of their solution. Definitely modern methods of state regulation of market depreciation policy type and systematized the basic functions of the state and company.

Key words: depreciation, methods of depreciation, depreciation deductions, amortization fund, fixed assets, simple and expanded reproduction, income tax.

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток суспільного виробництва не може відбуватися без належного рівня матеріально-технічної бази та новітніх технологій. Держава як інституційна основа розвитку національної економіки й суспільного виробництва повинна активно брати участь у формуванні політики сприяння розвитку підприємницьких структур, використовуючи для цього економічні важелі та механізми сприяння. Одним із інструментів забезпечення розвитку матеріально-технічної бази є амортизаційна політика. Розгляд комплексного інституційного механізму регулювання амортизаційної політики здатний пояснити сучасний стан та перспективи розвитку промислового виробництва з позиції взаємодії базових економічних мотивів підприємств, нормативно-правового регулювання й організаційних вимог та форм ведення амортизаційної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальним проблемам вдосконалення інституційних засад механізму управління амортизаційною політикою, розробці науково-методичних засад регулювання відтворення основних виробничих фондів та з'ясуванню сутності амортизації присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, серед них: О. Бондаренко, З. Борисенко, В. Будавей, Н. Виговська, О. Власик, А. Гапоненко, З. Дорогунцев, Р. Колегаєв, В. Колосок, М. Латинін, Ф. Лутц, К. Маттерн, Ф. Мелліс, О. Орлов, П. Орлов, Ю. Стадницький, Д. Стоун, А. Ткаченко, Н. Фукс, К. Хітчинг.

Метою статті є обґрунтування взаємопов'язаних структурних елементів концептуальної моделі комплексного інституційного механізму регулювання амортизаційної політики, визначення чинників впливу та розмежування завдань амортизаційної політики держави і підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інституційний механізм – це сукупність органів і організацій, законодавчих і нормативних актів, методів управління і регулювання економіки, використовуваних державою [1]. До інституційного механізму амортизаційної політики входять організаційно-економічні і техніко-економічні відносини держави і підприємств з приводу нарахування амортизації та формування фінансових ресурсів з метою забезпечення відтворення матеріально-технічної бази суспільного виробництва. Залежно від характеру функціонування зазначених відносин, інституційний механізм може стимулювати або гальмувати розвиток як окремого підприємства, так і економіки в цілому.

Головною метою інституційного механізму амортизаційної політики є вирішення протиріч стихійно-ринкової економіки на користь стабільного розвитку суспільного виробництва. Існує безліч форм і методів прямого і непрямого державного регулювання економіки, яке здійснюється через інституційний механізм. Це все можливо при існуванні нормативно-правової бази, яка забезпечувала б ефективне функціонування кожного господарського суб'єкта на мікрорівні. Інституційний механізм амортизаційної політики багато в чому обумовлений рівнем розвитку і ефективністю державного регулювання економіки. За цього випадку головною метою державного регулювання буде вирішення протиріч у стихійній ринковій економіці на користь усього суспільства в цілому. Основними формами реалізації завдань інституційного механізму амортизаційної політики є:

1. Фінансово-кредитна система регулювання через грошово-кредитний механізм.
2. Механізм перерозподілу національного доходу через Державний бюджет.
3. Механізм податкового регулювання.
4. Кредитна система.
5. Державне підприємництво.

6. Створення і підтримка на високому рівні соціальної і виробничої інфраструктури суспільства.

7. Використовування методів індикативного (рекомендаційного) планування всього народного господарства в цілому і директивного для державних підприємств.

Інституційний механізм регулювання амортизаційної політики можна представити наступним чином (рис. 1).

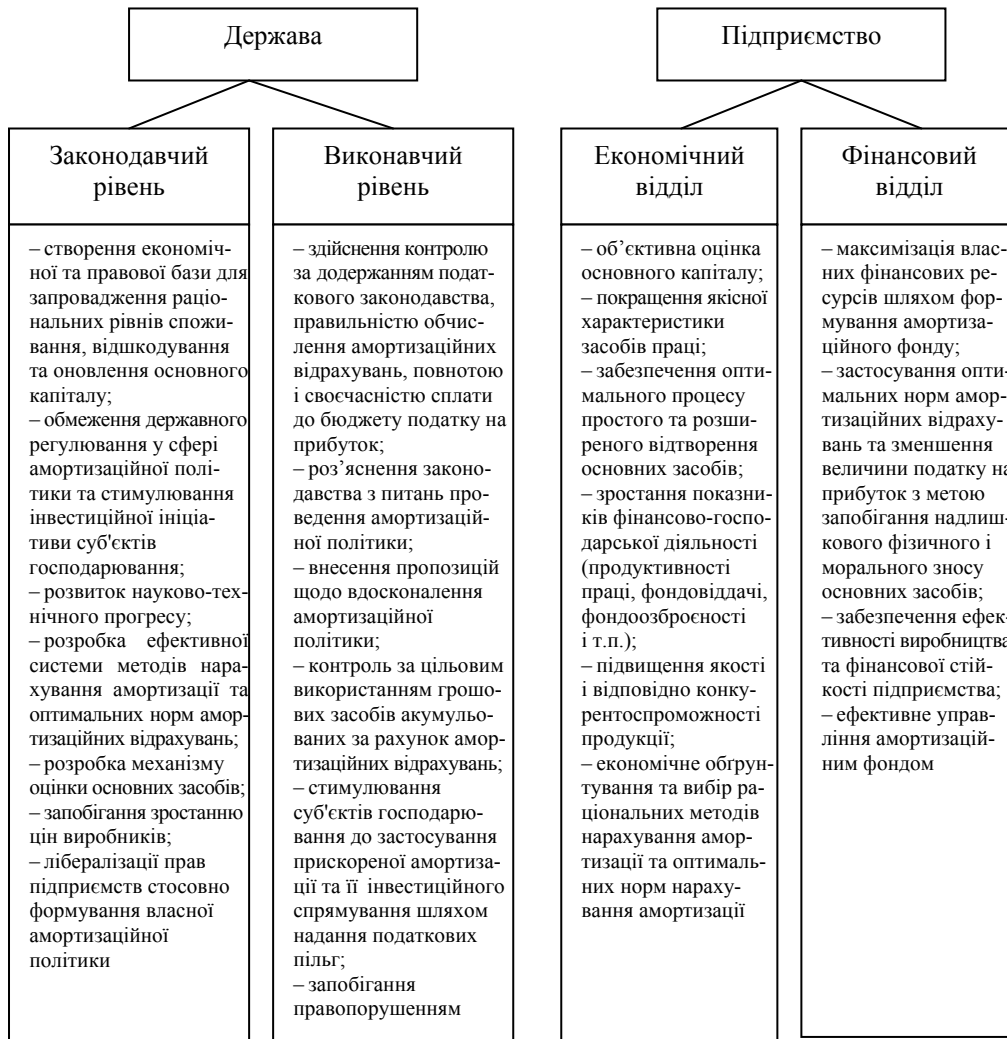

Рис. 1. Інституційний механізм регулювання амортизаційної політики

Основними суб'єктами амортизаційної політики виступають держава та підприємства.

Держава являється головним суб'єктом амортизаційної політики і володіє владними повноваженнями, використовуючи які вона взаємопов'язує інтереси інших суб'єктів амортизаційної політики і змушує їх діяти у визначеному напрямку. Держава виступає суб'єктом амортизаційної політики на двох рівнях: на рівні законодавчої влади Міністерство фінансів України та на рівні виконавчої влади державна податкова служба. На рівні законодавчої влади відбувається визначення завдань амортизаційної політики та розроблення і прийняття відповідних законодавчих і нормативних актів.

Державна амортизаційна політика – це ряд важливих заходів, які проводить держава з розробки принципів, норм та порядку нарахування амортизації для накопичення фінансових ресурсів, а потім забезпечення економічного і соціального розвитку [2, с. 47]. Головною та визначальною метою розробки амортизаційної політики вважається збільшення потоку власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел, а вже основною метою її є забезпечення за рахунок постійних відрахувань з грошових доходів необхідного фонду засобів для відтворення або заміни основних фондів.

Амортизаційна політика держави на законодавчому рівні полягає у вирішенні наступних завдань:

- створення економічної та правової бази для запровадження раціональних рівнів споживання, відшкодування та оновлення основного капіталу;
- обмеження державного регулювання у сфері амортизаційної політики та стимулювання інвестиційної ініціативи суб'єктів господарювання;

- розвитку науково-технічного прогресу;
- розробка ефективної системи методів нарахування амортизації та оптимальних норм амортизаційних відрахувань;
- вирішення проблеми амортизаційного фонду;
- стимулювання суб'єктів господарювання до застосування прискореної амортизації та її інвестиційного спрямування шляхом надання податкових пільг;
- запобігання зростанню цін виробників.

Вирішення, зазначених завдань, можливе лише при дотриманні наступних умов: розробка механізму оцінки основних засобів; скорочення тривалості амортизаційних періодів; росту масштабів застосування прискорених методів нарахування амортизації; норми амортизації повинні бути диференційованими в залежності від функціонального призначення та інтенсивності використання основних засобів. При цьому вони повинні об'єктивно враховувати фізичний і моральний знос засобів праці; лібералізації прав підприємств стосовно формування власної амортизаційної політики.

Особливості державної амортизаційної політики залежать від таких чинників як:

– темпи розвитку науково-технічного прогресу. Чим більші темпи розвитку науково-технічного прогресу, тим більш стимулюючою повинна бути амортизаційна політика держави. Така політика повинна сприяти інтенсивному відтворенню основних засобів, тобто оновленню виробничо-технічного потенціалу на новій більш продуктивній та досконалішій основі;

– темпи інфляції. Інфляція справляє негативний вплив на відтворення основних засобів. Вона вимагає проведення своєчасної переоцінки засобів праці. В протилежному випадку зростання цін на основні засоби буде випереджувати накопичення амортизаційних відрахувань, і як наслідок, останніх буде недостатньо для заміни зношених засобів праці;

– інвестиційна активність суб'єктів господарювання. В залежності від цілей економічної політики держава шляхом проведення відповідної амортизаційної політики може стимулювати інвестиційну діяльність або її стримувати. Це реалізується через перерозподіл фінансових ресурсів між державою та підприємствами;

– стан і структура основних засобів. Найбільш вагоме місце в структурі основних засобів займає їх активна частина, оскільки саме за їх допомогою здійснюється процес виробництва продукції. Виготовлення якісної та конкурентоспроможної продукції, продуктивність виробництва прямо залежать від стану засобів праці. Зазначені чинники є досить суттєвими і тому повинні бути враховані при розробленні амортизаційної політики держави.

За реалізацію державної амортизаційної політики відповідає виконавча влада, а саме, державна податкова служба, діяльність якої проводиться у наступних напрямках:

- здійснення контролю за дотриманням податкового законодавства, правильністю обчислення амортизаційних відрахувань, повнотою і своєчасністю сплати до бюджету податку на прибуток;
- роз'яснення законодавства з питань проведення амортизаційної політики;
- внесення пропозицій щодо вдосконалення амортизаційної політики;
- контроль за цільовим використанням грошових засобів акумульованих за рахунок амортизаційних відрахувань;
- запобігання правопорушенням.

Якщо розглядати амортизаційну політику на рівні підприємства, то вона повинна бути тісно пов'язана з економічною стратегією підприємства. Основною ціллю амортизаційної політики підприємства є максимізація власних фінансових ресурсів шляхом формування амортизаційного фонду на основі реальної оцінки основних засобів, вибору раціональних методів нарахування амортизації, застосування оптимальних норм амортизаційних відрахувань та зменшення величини податку на прибуток з метою запобігання надлишкового фізичного і морального зносу основних засобів, забезпечення ефективності виробництва та фінансової стійкості підприємства.

Амортизаційна політика підприємства повинна вирішувати свої специфічні задачі:

- об'єктивна оцінка основного капіталу;
- забезпечення оптимального процесу простого та розширеного відтворення основних засобів;
- покращення якісної характеристики засобів праці;
- зростання показників фінансово-господарської діяльності (продуктивності праці, фондодідачі, фондоозброєності і т.п.);
- підвищення якості і відповідно конкурентоспроможності продукції;
- економічне обґрунтування та вибір раціональних методів нарахування амортизації та оптимальних норм нарахування амортизації;
- ефективне управління амортизаційним фондом;

Вирішення завдань, поставлених перед амортизаційною політикою підприємства, залежить від першочергового вирішення завдань державної амортизаційної політики в законодавчому порядку.

На формування амортизаційної політики підприємства впливають такі чинники:

- обсяги основних засобів. Збільшення обсягів основних засобів зумовлює зростання впливу амортизаційної політики на фінансові результати діяльності підприємства;

– середні строки експлуатації основних засобів. Цей фактор враховується при виборі методів нарахування амортизації та норм амортизаційних відрахувань. На кожному підприємстві строки експлуатації основних засобів повинні корегуватися у відповідності до особливостей виробничої діяльності того чи іншого підприємства. Нехтування зазначеним фактором призводить до недоамортизації або переамортизації;

– фізичний та моральний знос засобів праці. Амортизаційна політика підприємства повинна забезпечити належний стан основних засобів та акумуляцію фінансових ресурсів необхідних для своєчасної заміни спрацьованого обладнання;

– механізм оцінки основного капіталу. Періодично проведені переоцінки основних засобів повинні відображати зміну реальної ціни на них. Переоцінки проводять з метою максимального наближення балансової вартості до відтворювальної;

– методи нарахування амортизації та норми амортизаційних відрахувань. Ці фактори відображають швидкість перенесення авансованих грошових засобів на придбання основних засобів на готову продукцію і враховуються при плануванні грошових потоків та з метою забезпечення формування амортизаційного фонду у такому розмірі, який необхідний для організації ефективного процесу відтворення і оновлення основних засобів;

– податкове законодавство. Також враховується при плануванні грошових потоків з метою оптимізації величини амортизаційного фонду та розміру податкових платежів.

Висновки. Запропонована концептуальна модель комплексного інституційного механізму регулювання амортизаційної політики обумовлює необхідність вирішення ряду завдань роботи для кожного конкретного елементу механізму та складових, які його формують. Інституційний механізм повинен сприяти ефективній взаємодії всіх елементів амортизаційної системи. Усе це в сукупності буде сприяти узгодженості дій різних елементів; адаптацію процедур узгодження різних критеріїв, формування різних організаційних елементів, визначення та розподіл їх функціонального навантаження залежно від пріоритетності державних цілей і наявних фінансово-організаційних ресурсів.

Література

1. Іваницький О. О. Господарський механізм у системі державного регулювання економіки / О. О. Іваницький, В. В. Косенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/2070/29/>
2. Бакай В. Й. Методи формування амортизаційної політики на промислових підприємствах / В. Й. Бакай // Вісн. Хмельниц. нац. університету. – 2009. – № 5. – Т. 2. – С. 97–100.
3. Купалов Р. О. Формування концептуальної [Електронний ресурс] / Р. О. Купалов. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_du/2010_4/files/DU410_15.pdf

References

1. Ivanyts'kyi O. O. Gospodars'kyi mekhanizm u systemi derzhavnogo reguluvannya ekonomiky [Elektronnyy resurs] / O. O. Ivanyts'kyi, V. V. Kosenko. – Rezhym dostupu: <http://vuzlib.com/content/view/2070/29/>
2. Bakay V. Y. Metody formuvannya amortyzatsiynoyi polityky na promyslovykh pidpryyemstvakh / V. Y. Bakay // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'nogo universytetu. – 2009. – № 5. – Т. 2. – С. 97–100.
3. Kupalov R. O. Formuvannya kontseptual'noyi modeli kompleksnogo instytutynogo mekhanizmu derzhavnogo rehuluvannya rozvytku pidpryyemnyts'kogo seredovyscha [Elektronnyy resurs] / R. O. Kupalov. – Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_du/2010_4/files/DU410_15.pdf

Надіслана/Written: 20.05.2013 р.

Надійшла/Received: 24.05.2013

Рецензент: д.е.н., проф. О. О. Орлов